

विद्युतीय कारोबार सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: विद्युतीय तथ्यांक आदान-प्रदानको माध्यमबाट वा अन्य कुनै विद्युतीय संचार माध्यमबाट हुने कारोबारलाई भरपर्दो र सुरक्षित बनाई विद्युतीय अभिलेखको सिर्जना, उत्पादन, प्रशोधन, संचय, प्रवाह तथा सम्प्रेषण प्रणालीको मान्यता, सत्यता, अखण्डता र विश्वसनीयतालाई प्रमाणीकरण एवं नियमित गर्ने व्यवस्था गर्न र विद्युतीय अभिलेखलाई अनधिकृत तवरबाट प्रयोग गर्न वा त्यस्तो अभिलेखमा गैरकानूनी तवरबाट परिवर्तन गर्ने कार्यलाई नियन्त्रित गरी विद्युतीय कारोबार सम्बन्धी व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासनकालको तेश्रो वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम “विद्युतीय (इलेक्ट्रोनिक) कारोबार ऐन, २०६०” रहेकोछ ।

(२) यो ऐन नेपाल अधिराज्यभर लागू हुनेछ र यो ऐनको उल्लंघन गरी कसूर गर्ने जहाँसुकै रहे बसेको व्यक्ति समेतलाई यो ऐन लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, -

(क) “असममित गुप्त लेखन प्रणाली” (एसमेट्रिक क्रिप्टोसिस्टम) भन्नाले डिजिटल हस्ताक्षर सृजना गर्ने निजी साँचो र डिजिटल हस्ताक्षरको

आयोगले २०६० मा सरकारमा पेश गरेको मसौदा ।

सम्पुष्टी गर्ने सार्वजनिक साँचो समावेश भएको एक सुरक्षित जोडी साँचो उत्पन्न गर्ने प्रणाली सम्झनु पर्छ ।

- (ख) “इजाजतपत्र” भन्नाले दफा १८ को उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त गरेको इजाजतपत्र सम्झनु पर्छ ।
- (ग) “उत्पत्तिकर्ता” भन्नाले विद्युतीय अभिलेख उत्पन्न गर्ने, जम्मा गर्ने वा सम्प्रेषण गर्ने व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्ता कार्य अन्य कुनै व्यक्तिलाई गर्न लगाउने व्यक्ति समेतलाई जनाउँछ ।

तर सो शब्दले मध्यस्थकर्ता (इन्टरमिडियरी) लाई जनाउने छैन ।

- (घ) “कम्प्युटर” भन्नाले विद्युत-चुम्बकीय वा दृश्यगत आवेगहरू परिचालन गरेर तार्किक, अंकगणितीय र स्मरणगत कार्य सम्पादन गर्ने विद्युत-चुम्बकीय, दृश्यगत वा अन्य उच्च गतिको तथ्यांक प्रशोधन गर्ने संयन्त्र वा प्रणाली सम्झनु पर्छ र सो शब्दले कुनै कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्कमा कम्प्युटरसंग जोडिएका वा सम्बद्ध रहेका सम्पूर्ण आगत (आउटपुट) निर्गत (इनपुट), प्रशोधन, संचय गर्ने कार्य तथा कम्प्युटर सफ्टवेयर वा संचार सुविधा समेतलाई जनाउँछ ।
- (ङ) “कम्प्युटर तथ्यांक आधार” (कम्प्युटर डाटावेश) भन्नाले कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्कमा प्रयोग गर्ने उद्देश्यले अक्षर, छवी, ध्वनी वा श्रव्य दृश्यमा औपचारिक तवरले तयार पारिदै गरेको वा तयार गरिएको वा कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्कद्वारा उत्पादन गरिएको सूचना, ज्ञान तथा अवधारणा वा निर्देशनको प्रस्तुतीकरण सम्झनु पर्छ ।
- (च) “कम्प्युटर नेटवर्क” भन्नाले एक अर्कासंग अन्तर-आबद्ध वा संचार सम्पर्कमा रहेका दुई वा दुई भन्दा बढी कम्प्युटरहरूको अन्तर-सम्बद्धता सम्झनु पर्छ ।

- (छ) “कम्प्युटर प्रणाली” भन्नाले आगत र निर्गत सहायता संयन्त्रहरू लगायतको कम्प्युटर कार्यक्रमहरू, विद्युतीय निर्देशनहरू, आगत र निर्गत तथ्यांकहरू समाविष्ट भएको र तार्किक, अंकगणितीय, तथ्यांक संचय तथा पुनः प्राप्ती, संचार र नियन्त्रण लगायतका कार्यहरू सम्पादन गर्ने कुनै संयन्त्र वा संयन्त्रको समूह सम्भन्तु पर्छ ।
- (ज) “कम्प्युटर सम्पदा” भन्नाले कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली, कम्प्युटर नेटवर्क, तथ्यांक, कम्प्युटर तथ्यांक आधार वा सफ्टवेयर सम्भन्तु पर्छ ।
- (झ) “ग्राहक” भन्नाले दफा ३१ को उपदफा (३) बमोजिम डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र प्राप्त व्यक्ति सम्भन्तु पर्छ ।
- (ञ) “जोडी साँचो” (की पेयर) भन्नाले कुनै असममित गुप्तलेखन प्रणालीमा रहेको निजी साँचो र त्यस्तो साँचोले सिर्जना गर्ने डिजिटल हस्ताक्षरको जाँच सार्वजनिक साँचोले गर्न सक्ने तत्व भएको सो निजी साँचोको गणितीय रूपमा अन्तर आबद्ध सार्वजनिक साँचोको जोडी सम्भन्तु पर्छ ।
- (ट) “डिजिटल हस्ताक्षर” भन्नाले रुपान्तर नभएको प्रारम्भिक विद्युतीय अभिलेख र हस्ताक्षरकारीको सार्वजनिक साँचो भएको व्यक्तिले देहायका कुरा दुरुस्तसंग निर्धारण गर्न सक्ने किसिमका असममित गुप्तलेखन प्रणाली प्रयुक्त भएको विद्युतीय अभिलेखको रुपान्तरणमा समावेश हुने कुनै विद्युतीय स्वरूपमा गरिएको हस्ताक्षर सम्भन्तु पर्छः—
- (१) हस्ताक्षरकर्ताको सार्वजनिक साँचोसंग संगति राख्ने किसिमको निजी साँचो प्रयोग गरेर विद्युतीय अभिलेखको रुपान्तरणको सिर्जना गरिएको थियो वा थिएन, र
- (२) विद्युतीय अभिलेखको रुपान्तरण गरिएदेखि प्रारम्भिक विद्युतीय अभिलेख परिवर्तन गरिएको छ वा छैन ।
- (ठ) “तथ्यांक” भन्नाले औपचारिक तवरले तयार गरी कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्कमा प्रशोधन गर्ने उद्देश्यले राखिएको वा प्रशोधन गरिएको

- वा कम्प्युटरको स्मरणमा जम्मा गरिएको जुनसुकै स्वरूपमा रहेका सूचना, ज्ञान, तथ्य, अवधारणा वा निर्देशनको प्रस्तुतीकरण सम्भन्नु पर्छ ।
- (ड) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (ढ) “न्यायाधिकरण” भन्नाले दफा ५९ बमोजिम स्थापना भएको विद्युतीय कारोबार न्यायाधिकरण सम्भन्नु पर्छ ।
- (ण) “निजी साँचो” (प्राइभेट की) भन्नाले डिजिटल हस्ताक्षर सिर्जना गर्न प्रयोग गरिएको कुनै जोडी साँचोको एक साँचो सम्भन्नु पर्छ ।
- (त) “नियन्त्रक” भन्नाले दफा १३ बमोजिम नियुक्त नियन्त्रक सम्भन्नु पर्छ ।
- (थ) “पहुँच” (एक्सेस) भन्नाले कुनै कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्कको तार्किक, अंकगणितीय वा स्मरण कार्य सम्पदाहरूमा प्रवेश प्राप्त गर्ने, त्यस्ता सम्पदाहरूलाई निर्देशन दिने वा त्यस्ता सम्पदाहरूसंग सञ्चार सम्पर्क गर्न सक्ने अवसर सम्भन्नु पर्छ ।
- (द) “पुनरावेदन न्यायाधिकरण” भन्नाले दफा ६६ बमोजिम स्थापना भएको विद्युतीय कारोबार पुनरावेदन न्यायाधिकरण सम्भन्नु पर्छ ।
- (ध) “प्रमाणपत्र” भन्नाले दफा ३० बमोजिम प्रमाणीकरण गर्ने निकायले जारी गरेको डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र सम्भन्नु पर्छ ।
- (न) “प्रमाणीकरण अभ्यास विवरणपत्र” (सर्टिफिकेशन प्राक्टिस स्टेटमेण्ट) भन्नाले डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र जारी गर्दा प्रमाणीकरण गर्ने निकायले लागू गर्ने अभ्यासहरू निश्चित गर्न प्रमाणीकरण गर्ने निकायद्वारा जारी गरिएको कुनै विवरणपत्र सम्भन्नु पर्छ ।
- (प) “प्रमाणीकरण गर्ने निकाय” भन्नाले डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र जारी गर्न दफा १८ को उपदफा (३) बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त प्रमाणीकरण गर्ने निकाय सम्भन्नु पर्छ ।

(फ) “प्रापक” भन्नाले उत्पत्तिकर्ताको इच्छा अनुरूप सम्प्रेषण गरिएका विद्युतीय अभिलेख प्राप्त गर्ने व्यक्ति सम्भन्नु पर्छ ।

तर सो शब्दले मध्यस्थकर्ता (इन्टरमिडीयरी) लाई जनाउँने छैन

।

(ब) “विद्युतीय अभिलेख” (इलेक्ट्रोनिक रेकर्ड) भन्नाले विद्युतीय स्वरूपको कुनै माध्यमबाट सिर्जना गरी सम्प्रेषण गरिएका, प्राप्त गरिएका वा जम्मा गरिएका तथ्यांक, अभिलेख, छवी वा ध्वनी सम्भन्नु पर्छ ।

(भ) “विद्युतीय स्वरूप” (इलेक्ट्रोनिक फर्म) भन्नाले कुनै चुम्बकीय, दृश्यगत, कम्प्युटर स्मरण वा अन्य त्यस्तै प्रकारका कुनै संयन्त्रको माध्यमबाट सिर्जना गरी सम्प्रेषण गरिएका, प्राप्त गरिएका वा जम्मा गरिएका सूचनाको स्वरूप सम्भन्नु पर्छ ।

(म) “सार्वजनिक साँचो” (पब्लिक की) भन्नाले डिजिटल हस्ताक्षरको सम्पुष्टी गर्न प्रयोग गरिएको कुनै जोडी साँचोको एक साँचो सम्भन्नु पर्छ ।

(य) “सूचना” भन्नाले तथ्यांक, अक्षरमा लिपिबद्ध गरिएको विवरण, छवी, ध्वनी, संकेत चिन्ह, कम्प्युटर कार्यक्रम, सफ्टवेयर र कम्प्युटर तथ्यांक आधार सम्भन्नु पर्छ ।

(र) “सूचना प्रणाली” भन्नाले सूचना सिर्जना गर्ने, उत्पादन गर्ने, सम्प्रेषण गर्ने, प्राप्त गर्ने, जम्मा गर्ने, प्रदर्शन गर्ने वा अन्य किसिमबाट प्रशोधन गर्ने प्रणाली सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद – २

विद्युतीय अभिलेख तथा डिजिटल हस्ताक्षर सम्बन्धी व्यवस्था

३. विद्युतीय अभिलेखको प्रामाणिकता: (१) यस दफाको अधिनमा रही कुनै पनि ग्राहकले आफ्नो डिजिटल हस्ताक्षरद्वारा कुनै विद्युतीय अभिलेखलाई प्रामाणिकता प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्युतीय अभिलेखलाई प्रामाणिकता प्रदान गर्ने कार्य गर्दा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख अर्को विद्युतीय अभिलेखमा हस्तान्तरण हुने कार्य असममित गुप्त लेखन प्रणाली र मसिनो पार्ने कार्य (ह्यास फंक्सन) को प्रयोगबाट भएको हुने आवश्यक हुनेछ ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “मसिनो पार्ने कार्य” भन्नाले उही अभिलेखलाई आगतको रूपमा प्रयोग गरी प्रत्येक पटक अलगोरिदमलाई कार्यान्वयन गर्दा कुनै अभिलेखबाट उही रूपमा मसिनो हुने परिणाम निस्कने, अलगोरिदमबाट उत्पन्न मसिनो हुने परिणामबाट कुनै अभिलेख प्राप्त गर्न वा पुनः संरचना गर्न सकिने भन्ने कुरा गणनाको दृष्टिबाट सम्भव नहुने र अलगोरिदम प्रयोग गरी उही मसिनो हुने परिणाम उत्पन्न गर्ने दुई अभिलेखहरू प्राप्त गर्न गणनाको दृष्टिबाट सम्भव नहुने गरी अलगोरिदमको नक्शाकन गर्ने वा विटहरूको एउटा श्रृङ्खलाबद्ध क्रमलाई सामान्यतया सानो अर्को समूहमा रूपान्तर गर्ने कार्य सम्भन्नु पर्छ ।

(३) कुनै पनि व्यक्तिले ग्राहकको सार्वजनिक साँचोको प्रयोग गरी विद्युतीय अभिलेखको सम्पुष्टी गर्न सक्नेछ ।

४. **विद्युतीय अभिलेखको कानूनी मान्यता:** प्रचलित कानूनमा कुनै सूचना, लिखत, अभिलेख वा अन्य कुनै कुरा लिखित वा मुद्रित रूपमा राखिएको वा टाइप गरिएको हुनुपर्ने भनी उल्लेख गरिएको भए तापनि त्यस्ता सूचना, लिखत, अभिलेख वा कुरा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित प्रक्रिया पूरागरी विद्युतीय अभिलेखको रूपमा राखिएको भए त्यस्तो विद्युतीय अभिलेखले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्नेछ ।

५. **डिजिटल हस्ताक्षरको कानूनी मान्यता:** प्रचलित कानूनमा कुनै सूचना, लिखत, अभिलेख वा कुरालाई हस्ताक्षरद्वारा प्रमाणित गर्नुपर्ने वा कुनै लिखतमा कुनै व्यक्तिको हस्ताक्षर गरिएको हुनुपर्ने भनी उल्लेख गरिएको भए तापनि त्यस्ता सूचना, लिखत, अभिलेख वा कुरा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित प्रक्रिया पूरा गरी डिजिटल हस्ताक्षरद्वारा प्रमाणित गरिएको भए त्यस्तो डिजिटल हस्ताक्षरले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्नेछ ।

६. विद्युतीय अभिलेख सुरक्षित राख्नु पर्ने: प्रचलित कानूनमा कुनै सूचना, लिखत वा अभिलेख कुनै खास अवधिसम्म सुरक्षित राख्नु पर्ने भनी उल्लेख गरिएको भए देहायका शर्तहरू पूरा हुने गरी त्यस्ता सूचना, लिखत वा अभिलेख विद्युतीय स्वरूपमा सुरक्षित राखिएमा त्यस्ता सूचना, लिखत वा अभिलेखले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्नेछः-

- (क) पछिल्ला प्रसंगहरूमा प्रयोग गर्न सकिने गरी पहुँचयोग्य अवस्थामा राखिएको भएमा,
- (ख) शुरुमा सिर्जना गरी सम्प्रेषण गरिएको, प्राप्त गरिएको वा जम्मा गरिएको अवस्था कै रूपमा पुनः दुरुस्त रूपमा प्रस्तुत गर्ने गरी प्रदर्शन गर्न सकिने ढाँचामा सुरक्षित राखिएको भएमा,
- (ग) उत्पत्ति, गन्तव्य र सम्प्रेषण गर्ने वा प्राप्तिको मिति तथा समय पहिचान गर्न सकिने विवरण उपलब्ध हुने गरी राखिएको भएमा ।

तर कुनै अभिलेख सम्प्रेषण गर्ने वा प्राप्त गर्ने प्रयोजनको लागि स्वचालित रूपमा सिर्जना हुने कुनै सूचनाको सम्बन्धमा यो खण्डको व्यवस्था लागू हुने छैन ।

७. कुनै अभिलेखको सक्कल पेश गर्नुपर्ने आवश्यकता विद्युतीय अभिलेखले पूरा गर्ने: प्रचलित कानूनले कुनै अभिलेखलाई त्यसको मूल वा सक्कल रूपमा पेश गर्नुपर्ने वा सुरक्षित राख्नु पर्ने भनी तोकेको अवस्थामा देहायका शर्त पूरा भएमा त्यस्तो आवश्यकता विद्युतीय अभिलेखबाट पूर्ति भएको मानिनेछः-

- (क) विद्युतीय स्वरूपमा पहिलो पटक सिर्जना गरिएको समयदेखि सो अभिलेखमा कुनै पनि किसिमबाट परिवर्तन गरिएको छैन भनी विश्वास गर्न सकिने तोकिए बमोमिजको आधार विद्यमान भएमा,
- (ख) त्यस्तो अभिलेखलाई कुनै व्यक्ति समक्ष पेश गर्नुपर्ने गरी अनिवार्य गरिएको अवस्थामा सो अभिलेखलाई जसका समक्ष पेश गरिनु पर्ने हो सो व्यक्तिलाई स्पष्ट रूपमा देखाउन सकिने प्रकृतिको भएमा ।

८. **सुरक्षित विद्युतीय अभिलेख:** तोकिए बमोजिमको सुरक्षण कार्यविधि अपनाई सिर्जना गरिएको विद्युतीय अभिलेखमा कुनै किसिमको हेरफेर गरिएको छ वा छैन भन्ने कुराको सम्बन्धमा तोकिए बमोजिम परीक्षण गरिएको भए त्यस्तो विद्युतीय अभिलेखलाई सुरक्षित अभिलेख मानिनेछ ।
९. **सुरक्षित डिजिटल हस्ताक्षर:** कुनै विद्युतीय अभिलेखमा गरिएको डिजिटल हस्ताक्षरलाई तोकिए बमोजिमको सुरक्षण कार्यविधि अपनाई तोकिए बमोजिम परीक्षण र सम्पुष्टी गरिएको भए त्यस्तो डिजिटल हस्ताक्षरलाई सुरक्षित डिजिटल हस्ताक्षर मानिनेछ ।

परिच्छेद –३

विद्युतीय अभिलेखको सम्प्रेषण, प्राप्ति र स्वीकार सम्बन्धी व्यवस्था

१०. **विद्युतीय अभिलेख उत्पत्तिकर्ताको मानिने:** (१) देहायका अवस्थामा कुनै खास विद्युतीय अभिलेख कुनै उत्पत्तिकर्ताको हो भनी मानिनेछः-

- (क) उत्पत्तिकर्ता आफैले त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख सम्प्रेषण गरेको भएमा,
- (ख) त्यस्तो विद्युतीय अभिलेखको सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने उत्पत्तिकर्ताको तर्फबाट अख्तियारी प्राप्त गरेको व्यक्तिले त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख सम्प्रेषण गरेको भएमा, वा
- (ग) उत्पत्तिकर्ता वा निजको तर्फबाट स्वचालित रूपमा संचालन हुने गरी कार्यक्रम बनाइएको कुनै सूचना प्रणालीबाट त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख सम्प्रेषण गरिएको भएमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सम्प्रेषण गरिएको विद्युतीय अभिलेखको सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमका अवस्था विद्यमान भएमा प्रापकले त्यस्तो कुनै विद्युतीय अभिलेख कुनै खास उत्पत्तिकर्ताको हो भन्ने कुरा मानी सोही आधारमा तत्सम्बन्धी कार्य गर्ने अधिकार प्राप्त गर्नेछ ।

११. **विद्युतीय अभिलेखको प्राप्ति स्वीकार गर्ने प्रक्रिया:** (१) उत्पत्तिकर्ताले विद्युतीय अभिलेख पठाउँदाका बखत वा पठाउनु भन्दा अगावै प्रापकलाई सो विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको

कुराको सूचना वा भरपाई पठाउन अनुरोध गरेको वा त्यसरी सूचना वा भरपाई पठाउन प्रापक र उत्पत्तिकर्ताका बीचमा सहमति भएको अवस्थामा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेखको प्राप्ति स्वीकार गर्ने सम्बन्धमा उपदफा (२), (३) र (४) का व्यवस्थाहरू लागू हुनेछन् ।

(२) विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको सूचना वा भरपाई कुनै खास ढाँचामा वा कुनै खास तरिकाबाट दिनुपर्ने गरी उत्पत्तिकर्ता र प्रापक बीचमा कुनै सम्झौता नभएको अवस्थामा त्यस्तो सूचना वा भरपाई देहाय बमोजिम दिन सकिनेछः—

(क) प्रापकबाट स्वचालित वा अन्य कुनै किसिमको संचार माध्यमद्वारा,

(ख) विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको कुरा उत्पत्तिकर्तालाई संकेत गर्न पर्याप्त हुने किसिमको प्रापकको कुनै आचरणद्वारा ।

(३) उत्पत्तिकर्ताले कुनै विद्युतीय अभिलेखको सम्बन्धमा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको सूचना वा भरपाई प्रापकबाट प्राप्त गरेपछि मात्र निजको हकमा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख बन्धनकारी हुने भनी उल्लेख गरेको अवस्थामा प्रापकबाट त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको सूचना वा भरपाई प्राप्त नभएसम्म त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख उत्पत्तिकर्ताले पठाएको मानिने छैन ।

(४) उत्पत्तिकर्ताले कुनै विद्युतीय अभिलेखको सम्बन्धमा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको सूचना वा भरपाई प्रापकबाट प्राप्त गरेपछि मात्र निजको हकमा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख बन्धनकारी हुने भनी उल्लेख नगरेको अवस्थामा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख प्राप्तको सूचना वा भरपाईको सम्बन्धमा उत्पत्तिकर्ता वा प्रापक बीच कुनै समय निर्धारित वा मञ्जुरी नभएको भए तोकिए बमोजिमको समय भित्र उत्पत्तिकर्ताले प्रापकबाट त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको सूचना वा भरपाई प्राप्त गरिसकेको हुनु पर्नेछ । यसरी प्रापकबाट विद्युतीय अभिलेख प्राप्त भएको सूचना वा भरपाई प्राप्त नभएमा त्यस्तो विद्युतीय अभिलेख उत्पत्तिकर्ताले पठाएको मानिने छैन ।

(५) विद्युतीय अभिलेखको प्राप्ति स्वीकार गर्ने अन्य प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. विद्युतीय अभिलेखको सम्प्रेषण र प्राप्तिको समय तथा स्थान: (१) उत्पत्तिकर्ता र प्रापक बीचमा अन्यथा सम्झौता भएकोमा बाहेक कुनै विद्युतीय अभिलेख उत्पत्तिकर्ताको नियन्त्रण बाहिरको सूचना प्रणालीमा प्रवेश गरेपछि त्यस्तो विद्युतीय अभिलेखको सम्प्रेषण भएको मानिनेछ ।

(२) उत्पत्तिकर्ता र प्रापक बीचमा अन्यथा सम्झौता भएकोमा बाहेक कुनै विद्युतीय अभिलेखको प्राप्तिको समय तोकिए बमोजिम निर्धारण गरिनेछ ।

(३) उत्पत्तिकर्ता र प्रापक बीचमा अन्यथा सम्झौता भएकोमा बाहेक कुनै विद्युतीय अभिलेखलाई उत्पत्तिकर्ताको व्यवसाय संचालन हुने स्थानबाट सम्प्रेषण गर्नु पर्ने र प्रापकको व्यवसाय संचालन हुने स्थानमा प्राप्त हुनु पर्ने भनी मानिनेछ ।

स्पष्टीकरण: यस उपदफाको प्रयोजनको लागि “व्यवसाय संचालन हुने स्थान” भन्नाले,—

(क) उत्पत्तिकर्ता वा प्रापकको एक भन्दा बढी व्यवसाय संचालन हुने स्थान रहेको अवस्थामा सम्बन्धित कारोबारसंग सम्बद्ध रहेको व्यवसाय संचालन हुने स्थान सम्झनु पर्छ ।

(ख) उत्पत्तिकर्ता वा प्रापकको कुनै व्यवसाय संचालन हुने स्थान नभएको अवस्थामा निजहरुको बसोबासको स्थानलाई नै निजहरुको व्यवसाय संचालन हुने स्थान सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद – ४

नियन्त्रक तथा प्रमाणीकरण गर्ने निकाय सम्बन्धी व्यवस्था

१३. नियन्त्रक तथा अन्य कर्मचारीको नियुक्ति: (१) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी श्री ५ को सरकारको कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई यस ऐन बमोजिम प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई इजाजतपत्र दिने प्रयोजनको लागि नियन्त्रकको पदमा नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(२) श्री ५ को सरकारले यस ऐन बमोजिम नियन्त्रकले गर्नुपर्ने काममा सहयोग पुर्याउन उप-नियन्त्रक र अन्य आवश्यक कर्मचारीहरु नियुक्त गर्न सक्नेछ । यसरी नियुक्त हुने कर्मचारीहरुले नियन्त्रकको सामान्य निर्देशन तथा नियन्त्रणमा रही काम गर्नेछन् ।

१४. नियन्त्रकको काम, कर्तव्य र अधिकार: नियन्त्रकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई इजाजतपत्र प्रदान गर्ने,
- (ख) प्रमाणीकरण गर्ने निकायको काम कारवाहीको सुपरीवेक्षण र रेखदेख गर्ने,
- (ग) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले डिजिटल हस्ताक्षरको सम्पुष्टी गर्ने सम्बन्धमा कायम गर्नुपर्ने स्तरहरु निर्धारण गर्ने,
- (घ) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले आफ्नो कारोबार संचालन गर्दा पालन गर्नुपर्ने शर्त निर्धारण गर्ने,
- (ङ) प्रमाणपत्रको ढाँचा र त्यस भित्र समाविष्ट हुनुपर्ने विषय वस्तुको निर्धारण गर्ने,
- (च) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले ग्राहकसंग व्यवहार गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया निर्धारण गर्ने,
- (छ) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले यस ऐन बमोजिम प्रकट गरेका सूचनाहरुको अभिलेख खडा गरी सार्वजनिक रुपमा पहुँचयोग्य हुने गरी कम्प्युटर तथ्यांक आधारको व्यवस्था गर्ने र सो तथ्यांक आधारलाई अद्यावधिक गर्ने,
- (ज) तोकिए बमोजिमको अन्य काम गर्ने ।

१५. इजाजतपत्र प्राप्त गर्नु पर्ने: कसैले पनि यस ऐन बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त नगरी प्रमाणीकरण गर्ने निकायको काम गर्न वा गराउन हुँदैन ।

१६. प्रमाणीकरण गर्ने निकायको योग्यता: प्रमाणीकरण गर्ने निकायको योग्यता तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. इजाजतपत्र प्राप्त गर्न निवेदन दिनु पर्ने: (१) यस ऐन बमोजिम प्रमाणपत्र जारी गरी प्रमाणीकरण गर्ने निकायको काम गर्न इच्छुक तोकिए बमोजिमको योग्यता पुगेको व्यक्तिले प्रमाणीकरण गर्ने निकायको इजाजतपत्र प्राप्त गर्न तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तोकिए बमोजिमको दस्तुर संलग्न राखी नियन्त्रक समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइने निवेदन साथ निवेदकले देहायका कागजातहरु समेत संलग्न गर्नु पर्नेछः—

- (क) प्रमाणीकरण सम्बन्धी विवरण,
- (ख) निवेदकको पहिचान तथा सनाखतको पुष्टी हुने किसिमका कागजातहरु,
- (ग) वित्तीय स्रोत, जनशक्ति तथा आवश्यक अन्य सुविधा खुल्ने कागजातहरु,
- (घ) तोकिए बमोजिमको अन्य कागजातहरु।

(३) नियन्त्रकले आवश्यक ठानेमा प्रमाणीकरण गर्ने निकायको रूपमा निवेदकले काम गर्न सक्ने नसक्ने सम्बन्धमा निवेदकको उपयुक्तता जाँच गर्ने प्रयोजनको लागि निवेदकसंग आवश्यक थप कागजात तथा विवरण माग गर्न सक्नेछ। यसरी आवश्यक थप कागजात तथा विवरण माग गरिएमा निवेदकले त्यस्ता कागजात तथा विवरण दाखिला नगरेसम्म निजको निवेदन उपर कुनै कारबाही गरिने छैन।

१८. इजाजतपत्र प्रदान गर्ने कार्यविधि: (१) दफा १७ बमोजिमको निवेदन प्राप्त हुन आएमा नियन्त्रकले निवेदकको योग्यता र तोकिए बमोजिमको वित्तीय तथा भौतिक स्रोत, जनशक्ति तथा अन्य सुविधाहरु निवेदकसंग भए नभएको र निवेदकले पेश गरेका कागजात तथा विवरणहरु उपर समेत विचार गरी निजलाई इजाजतपत्र प्रदान गर्ने वा नगर्ने सम्बन्धमा निवेदन दर्ता भएको दुई महिना भित्र निर्णय गरी सो को सूचना निजलाई दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम इजाजतपत्र प्रदान गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्दा नियन्त्रकले निवेदकसंग भएको सुविधा, वित्तीय तथा भौतिक स्रोतहरुको निरीक्षण गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम निवेदकलाई इजाजतपत्र प्रदान गर्ने गरी नियन्त्रकले निर्णय गरेमा इजाजतपत्रको बहाली अवधि र निवेदकले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू समेत उल्लेख गरी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा इजाजतपत्र निवेदकलाई प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(४) इजाजतपत्र प्रदान गर्ने सम्बन्धी अन्य कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१९. इजाजतपत्र नवीकरण गर्नु पर्ने: (१) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले प्राप्त गरेको इजाजतपत्र प्रत्येक वर्ष नवीकरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम इजाजतपत्रको नवीकरण गर्न चाहने प्रमाणीकरण गर्ने निकायले तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तोकिए बमोजिमको नवीकरण दस्तुर संलग्न राखी इजाजतपत्रको बहाली अवधि समाप्त हुनु भन्दा दुई महिना अघि नियन्त्रक समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम नवीकरणको लागि निवेदन पर्न आएमा नियन्त्रकले इजाजतपत्र नवीकरण गर्ने वा नगर्ने भन्ने सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी इजाजतपत्रको बहाली अवधि समाप्त हुनु भन्दा एक महिना अगावै निर्णय गरिसक्नु पर्नेछ ।

(४) नियन्त्रकले इजाजतपत्र नवीकरण नगर्ने निर्णय गर्दा निवेदकलाई तत्सम्बन्धमा आफ्नो भनाई प्रस्तुत गर्ने मनासिब माफिकको अवसर दिनु पर्नेछ ।

२०. इजाजतपत्र निलम्बन गर्न सक्ने: (१) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले इजाजतपत्र प्राप्त गर्नको लागि नियन्त्रक समक्ष पेश गरेको कागजात वा विवरण र वित्तीय तथा भौतिक स्रोत फरक वा भुट्टा भएमा वा कारोबार संचालन गर्दा पालन गर्नु पर्ने शर्तको पालना नगरेमा वा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन गरेको पाइएमा नियन्त्रकले तत्सम्बन्धमा जाँचबुझ पूरा नभएसम्मका लागि प्रमाणीकरण गर्ने निकायको इजाजतपत्र निलम्बन गर्न सक्नेछ ।

तर त्यसरी इजाजतपत्र निलम्बन गर्नु अघि प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

(२) इजाजतपत्र निलम्बन गर्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२१. इजाजतपत्र रद्द गर्न सक्ने: (१) प्रमाणीकरण गर्ने निकायको काम कारवाहीका सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमको रीत पुऱ्याई भएको जाँचबुझबाट देहायका कुनै कुरा हुन गएको छ भन्ने कुरामा नियन्त्रक विश्वस्त भएमा नियन्त्रकले यस ऐन बमोजिम जारी गरेको इजाजतपत्र जुनसुकै बखत रद्द गर्न सक्नेछः—

- (क) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम अन्तर्गत पालन गर्नुपर्ने दायित्व प्रमाणीकरण गर्ने निकायले पालन नगरेमा,
- (ख) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले इजाजतपत्र प्राप्त गर्नको लागि निवेदन दिंदाका बखत वा इजाजतपत्र नवीकरणको लागि निवेदन दिंदाका बखत भुट्टा वा गलत विवरण तथा कागजात दाखिला गरेको देखिएमा,
- (ग) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले सार्वजनिक हित वा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई प्रतिकूल असर पर्ने किसिमबाट कारोबार संचालन गरेको भएमा,
- (घ) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम अन्तर्गत कसूर ठहरिने कुनै काम गरेमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नियन्त्रकले इजाजतपत्र रद्द गर्नु अघि प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिव मौका दिनु पर्नेछ ।

(३) इजाजतपत्र रद्द गर्ने सम्बन्धी अन्य कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. इजाजतपत्र निलम्बन वा रद्द गरिएको सूचना: (१) नियन्त्रकले दफा २० वा २१ बमोजिम कुनै प्रमाणीकरण गर्ने निकायको इजाजतपत्र निलम्बन वा रद्द गर्ने गरी गरेको निर्णयको सूचना यथाशीघ्र त्यस्तो प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई लिखित रूपमा दिनु पर्नेछ । नियन्त्रकले आफ्नो कम्प्युटर तथ्यांक आधारमा समेत सो कुरा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(२) नियन्त्रकले इजाजतपत्र निलम्बन वा रद्द गरेको निर्णयको सूचना नेपाली र अंग्रेजी भाषाका कम्तीमा दुईवटा राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा दुई पटकसम्म प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

तर त्यस्तो सूचना प्रकाशन नभएको कारणबाट नियन्त्रकले दफा २० वा २१ बमोजिम इजाजतपत्र निलम्बन वा रद्द गर्ने गरी गरेको निर्णय उपर कुनै असर पर्ने छैन ।

२३. प्रमाणीकरण गर्ने विदेशी निकायलाई मान्यता दिन सक्ने: (१) नियन्त्रकले कुनै विदेशी मुलुकको कानून बमोजिम प्रमाणपत्र जारी गर्ने इजाजतपत्र प्राप्त गरेको प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई श्री ५ को सरकारको पूर्व स्वीकृति लिई नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिए बमोजिमको शर्त पालना गर्ने गरी मान्यता दिन सक्नेछ । यसरी मान्यता प्राप्त गरेको प्रमाणीकरण गर्ने विदेशी निकायले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम अन्तर्गत नेपाल अधिराज्यमा प्रमाणपत्र जारी गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेख भए बमोजिम विदेशी प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई मान्यता दिँदा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२४. नियन्त्रकले निर्देशन जारी गर्न सक्ने: प्रमाणीकरण गर्ने निकायले प्रमाणपत्र जारी गर्ने सम्बन्धमा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम पूरा गर्नु पर्ने दायित्वहरु पालन गर्न लगाउन नियन्त्रकले समय समयमा निर्देशनहरु जारी गर्न सक्नेछ । यसरी जारी गरिएको निर्देशनको पालना गर्नु प्रमाणीकरण गर्ने निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

२५. नियन्त्रकले अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्ने: नियन्त्रकले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरु बमोजिम आफूले गर्नुपर्ने काम गर्न आफूलाई प्राप्त अधिकारहरु मध्ये सबै वा केही अधिकार आफू मातहतका कुनै कर्मचारीले प्रयोग गर्न पाउने गरी प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२६. नियन्त्रकले जाँचबुझ गर्न सक्ने: (१) प्रमाणीकरण गर्ने निकाय वा अन्य सम्बन्धित व्यक्तिबाट यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरुको पालना नभएको भन्ने कुरामा नियन्त्रक विश्वस्त भएमा नियन्त्रक आफैले वा अन्य कुनै अधिकृत कर्मचारीद्वारा तत्सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्न गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नियन्त्रक वा कुनै अधिकृत कर्मचारीबाट गरिने जाँचबुझको सम्बन्धमा नियन्त्रक वा त्यस्ता अधिकृत कर्मचारीले अपनाउनु पर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको जाँचबुझमा सहयोग पुऱ्याउनु प्रमाणीकरण गर्ने निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

२७. प्रमाणीकरण गर्ने निकायको कार्य सम्पादन परीक्षण: (१) नियन्त्रकले प्रत्येक वर्ष प्रमाणीकरण गर्ने निकायको कार्य सम्पादनको परीक्षण गर्न गराउने सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्य सम्पादन परीक्षण गर्नको लागि नियन्त्रकले कम्प्युटर सुरक्षणमा विशेषज्ञता हासिल गरेका मान्यता प्राप्त लेखा परीक्षक वा कम्प्युटर विशेषज्ञहरुलाई नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको कार्य सम्पादन परीक्षणको प्रतिवेदन नियन्त्रकले आफ्नो कम्प्युटर तथ्यांक आधारमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(४) कार्य सम्पादन परीक्षण गर्ने परीक्षकको योग्यता, पारिश्रमिक र परीक्षणको कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(५) नियन्त्रकले प्रमाणीकरण गर्ने निकायहरुको सेवा स्तर निर्धारण गरी सो को सूचना सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सार्वजनिक रुपमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

२८. नियन्त्रकले कम्प्युटर र तथ्यांकमा पहुँच पाउने: (१) कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन गरेको छ भन्ने शंका गर्नुपर्ने मुनासिव माफिकको कारण नियन्त्रकसंग भएमा निजलाई कुनै पनि कम्प्युटर प्रणाली, उपकरण, यन्त्र, तथ्यांक, सूचना प्रणाली वा त्यस्तो प्रणालीसंग जोडिएको कुनै पनि सामग्रीमा पहुँच पाउने अधिकार हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि नियन्त्रकले कुनै पनि कम्प्युटर प्रणाली, उपकरण, यन्त्र, तथ्यांक, सूचना प्रणाली वा त्यस्तो सूचना प्रणालीसंग जोडिएको कुनै पनि सामग्रीको धनी वा अन्य जिम्मेवार व्यक्तिलाई निजले आवश्यक ठानेको प्राविधिक वा अन्य सहायता उपलब्ध गराउन निर्देशन दिने सक्नेछ ।

२९. नियन्त्रकले अभिलेखालयको काम गर्ने: (१) नियन्त्रकले यस ऐन बमोजिम जारी गरिएका सम्पूर्ण प्रमाणपत्रहरुको अभिलेखालयको समेत काम गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि डिजिटल हस्ताक्षरको गोपनीयता र सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्न नियन्त्रकले देहायका कार्यहरू गर्नेछः—

- (क) कम्प्युटर सुरक्षण प्रणाली उपयोग गर्ने,
- (ख) डिजिटल हस्ताक्षरको गोपनीयता र अखण्डतालाई सुनिश्चित गर्न सुरक्षण कार्यविधि लागू गर्ने,
- (ग) तोकिए बमोजिमको स्तरको पालना गर्ने ।

(३) नियन्त्रकले सबै सार्वजनिक साँचोहरूको एउटा कम्प्युटर प्रणालीमा आबद्ध कम्प्युटर तथ्यांक आधार अद्यावधिक रूपमा कायम गरी राख्नु पर्नेछ ।

(४) डिजिटल हस्ताक्षर सम्पुष्टी गर्ने प्रयोजनको लागि सार्वजनिक साँचो उपलब्ध गराउन अनुरोध गर्ने कुनै पनि व्यक्तिलाई नियन्त्रकले सार्वजनिक साँचो उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(५) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी नियन्त्रक बाहेक श्री ५ को सरकारका अन्य कुनै अधिकृत कर्मचारीलाई अभिलेखालयको काम तोकिए बमोजिम गर्ने गरी तोक्न सक्नेछ ।

परिच्छेद -५

प्रमाणपत्र सम्बन्धी व्यवस्था

३०. प्रमाणीकरण गर्ने निकायले प्रमाणपत्र जारी गर्न सक्ने: यस ऐन बमोजिम इजाजतपत्र वा मान्यता प्राप्त गरेको प्रमाणीकरण गर्ने निकायले मात्र प्रमाणपत्र जारी गर्न सक्नेछ ।

३१. प्रमाणपत्र प्राप्त गर्नको लागि निवेदन दिनु पर्ने: (१) प्रमाणपत्र प्राप्त गर्न चाहने कुनै पनि व्यक्तिले तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तोकिए बमोजिमको शुल्क तथा विवरणहरू समेत संलग्न गरी प्रमाणीकरण गर्ने निकाय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन पर्न आएमा प्रमाणीकरण गर्ने निकायले तोकिए बमोजिमको कार्यविधि पूरा गरी निवेदन प्राप्त भएको एक महिना भित्र निवेदकलाई प्रमाणपत्र जारी गर्ने वा नगर्ने भन्ने सम्बन्धमा निर्णय गरिसक्नु पर्नेछ ।

(३) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले उपदफा (२) बमोजिम प्रमाणपत्र जारी गर्ने निर्णय गरेमा यथाशीघ्र आफ्नो हस्ताक्षर सहित तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तोकिए बमोजिमको विवरण समावेश भएको प्रमाणपत्र जारी गर्नु पर्नेछ र प्रमाणपत्र जारी नगर्ने निर्णय गरेमा सोको कारण सहिताको सूचना यथाशीघ्र निवेदकलाई दिनु पर्नेछ ।

३२. प्रमाणपत्र निलम्बन गर्न सक्ने: (१) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले देहायका अवस्थामा प्रमाणपत्र निलम्बन गर्न सक्नेछः—

- (क) प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने ग्राहक वा त्यस्तो ग्राहकको तर्फबाट अख्तियारी पाएको व्यक्तिले सो प्रमाणपत्रको निलम्बनको लागि अनुरोध गरेमा,
- (ख) सार्वजनिक हित विपरीत हुने तोकिए बमोजिमको अवस्थाहरूमा प्रमाणपत्रलाई निलम्बन गर्न आवश्यक भएमा,
- (ग) प्रमाणपत्र जारी गर्दा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा लेखिएको कुराको पालना नभएको कारणबाट त्यस्तो प्रमाणपत्र माथि भर पर्ने व्यक्तिहरूका लागि उल्लेखनीय हानी नोक्सानी हुन सक्छ भन्ने कुरा ठानी त्यस्तो प्रमाणपत्रको निलम्बन गर्न नियन्त्रकले निर्देशन दिएमा ।

(२) प्रमाणपत्रको निलम्बनको लागि सो प्रमाणपत्र जारी गर्ने प्रमाणीकरण गर्ने निकाय उपलब्ध नभएको भनी ग्राहकले सो प्रमाणपत्रको निलम्बन गरी पाउन नियन्त्रक समक्ष लिखित अनुरोध गरेमा नियन्त्रकले कुनै प्रमाणीकरण गर्ने निकायले जारी गरेको प्रमाणपत्र निलम्बन गर्न सक्नेछ ।

(३) ग्राहकले निलम्बनको लागि अनुरोध गरेको कारणबाट प्रमाणपत्रको निलम्बन गरिएकोमा सो अनुरोध गर्ने ग्राहकले निलम्बन कायम राख्न आवश्यक छैन भनी सूचित गरेमा प्रमाणीकरण गर्ने निकाय वा अवस्था अनुसार नियन्त्रकले सो निलम्बन फुकुवा गर्न सक्नेछ ।

(४) प्रमाणपत्रको निलम्बन र निलम्बनको फुकुवा गर्ने सम्बन्धी अन्य आधार र कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३३. प्रमाणपत्र रद्द गर्न सक्ने: (१) प्रमाणीकरण गर्ने निकायले देहायका अवस्थामा प्रमाणपत्र रद्द गर्न सक्नेछः—

- (क) प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने ग्राहक वा त्यस्तो ग्राहकको तर्फबाट अख्तियारी पाएको व्यक्तिले सो प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने ग्राहक वा त्यस्तो ग्राहकको तर्फबाट अख्तियारी पाएको व्यक्तिले सो प्रमाणपत्र रद्द गरी पाउनको लागि अनुरोध गरेमा,
- (ख) सार्वजनिक हित विपरीत हुने तोकिए बमोजिमको अवस्थाहरुमा प्रमाणपत्रलाई रद्द गर्न आवश्यक भएमा,
- (ग) ग्राहकको मृत्यु भएमा,
- (घ) ग्राहक कुनै कम्पनी वा संगठित संस्था भए त्यस्तो संगठित संस्था वा कम्पनीको खारेजी वा विघटन भएमा,
- (ङ) प्रमाणपत्र जारी गर्दा पूरा गर्नुपर्ने कुनै शर्त पूरा नभएको प्रमाणित भएमा,
- (च) प्रमाणपत्रमा स्पष्ट पारिएको कुनै आधारभूत तथ्य भुट्टा प्रमाणित भएमा,
- (छ) प्रमाणपत्रको विश्वसनीयतामा तात्त्विक रूपमा असर पर्ने गरी जोडी सिर्जना गर्न प्रयोग गरिएको साँचो वा सुरक्षण प्रणालीमा फेरबदल वा छँटकाँट गरिएमा ।

(२) प्रमाणपत्र रद्द गर्नको लागि प्रमाणपत्र जारी गर्ने प्रमाणीकरण गर्ने निकाय उपलब्ध नभएको भनी ग्राहकले सो प्रमाणपत्र रद्द गरी पाउन नियन्त्रक समक्ष लिखित अनुरोध गरेमा नियन्त्रकले कुनै प्रमाणीकरण गर्ने निकायले जारी गरेको प्रमाणपत्र रद्द गर्न सक्नेछ ।

(३) प्रमाणपत्र रद्द गर्दा नियन्त्रक वा प्रमाणीकरण गर्ने निकायले पालना गर्नुपर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३४. निलम्बन वा रद्द गरिएको सूचना: (१) दफा ३२ र ३३ बमोजिम प्रमाणपत्रको निलम्बन वा रद्द गरिएकोमा त्यसरी प्रमाणपत्र रद्द गर्ने वा निलम्बन गर्ने प्रमाणीकरण गर्ने निकाय वा नियन्त्रकले सोको सूचना प्रकाशन गर्न अभिलेखालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निलम्बन वा रद्द गरिएको सूचना यथाशीघ्र ग्राहकलाई दिनुपर्ने दायित्व प्रमाणीकरण गर्ने निकायको वा अवस्था अनुसार नियन्त्रकको हुनेछ ।

३५. प्रमाणपत्रको सम्बन्धमा प्रमाणीकरण गर्ने निकायको अन्य काम तथा कर्तव्य: प्रमाणपत्र जारी गर्ने, निलम्बन गर्ने वा रद्द गर्ने सम्बन्धमा प्रमाणीकरण गर्ने निकायको अन्य काम तथा कर्तव्य तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद- ६

ग्राहकको काम, कर्तव्य र अधिकार

३६. जोडी साँचो सिर्जना गर्ने: (१) प्रमाणीकरण गर्ने निकयाबाट जारी गरिएको र ग्राहकद्वारा स्वीकार गरिएको प्रमाणपत्रमा सूचीकृत गरिनु पर्ने सार्वजनिक साँचो समावेश भएको जोडी साँचो ग्राहकले नै सिर्जना गर्नुपर्ने भएमा ग्राहकले त्यस्तो जोडी साँचो सिर्जना गर्दा सुरक्षित असममित गुप्तलेखन प्रणालीको प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि जोडी साँचो सिर्जना गर्न प्रयोग गर्नुपर्ने सुरक्षण प्रणालीको सम्बन्धमा ग्राहक र प्रमाणीकरण गर्ने निकायका बीचमा कुनै सम्झौता भएको वा प्रमाणीकरण गर्ने निकायले कुनै खास प्रणालीलाई स्वीकृत गरेको अवस्थामा त्यसरी सम्झौता भएको वा स्वीकृत गरेको सुरक्षण प्रणाली प्रयोग गर्नु ग्राहकको कर्तव्य हुनेछ ।

३७. प्रमाणपत्र स्वीकार गर्ने: (१) देहायका अवस्थामा ग्राहकले प्रमाणपत्र स्वीकार गरेको मानिनेछ:-

(क) निजले सो प्रमाणपत्र प्रकाशन गरेमा वा प्रकाशनको लागि एक वा एक भन्दा बढी व्यक्तिहरूलाई अख्तियारी प्रदान गरेमा वा अभिलेखालयमा दर्ता गराएमा, वा

(ख) निजले सो प्रमाणपत्रलाई स्वीकार गरेको छ भनी विश्वास गर्न सकिने कुनै व्यवहार प्रदर्शन गरेमा ।

(२) प्रमाणपत्रलाई स्वीकार गरेको कारणबाट ग्राहकले सो प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएको कुनै सूचना माथि भर पर्ने सबै व्यक्तिहरूलाई देहायका कुराहरूको प्रत्याभूति गरेको मानिनेछः—

(क) ग्राहकले प्रमाणपत्रमा सूचीकृत गरिएको सार्वजनिक साँचोसंग संगति राख्ने निजी साँचोलाई विधिवत् धारण गरेको,

(ख) प्रमाणपत्र जारी गर्ने सिलसिलामा ग्राहकले प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई उपलब्ध गराएको सम्पूर्ण सूचना तथा जानकारी सही र दुरुस्त छन् तथा प्रमाणपत्रमा समाविष्ट भएका सूचनासंग सम्बद्ध सबै तथ्यहरू सत्य भएको, र

(ग) ग्राहकलाई जानकारी भएसम्म वा निजले जानेबुझेसम्म प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएका सूचना सत्य र दुरुस्त भएको ।

३८. निजी साँचोलाई सुरक्षित साथ राख्नु पर्ने: (१) प्रत्येक ग्राहकले आफूले प्राप्त गरेको प्रमाणपत्रमा सूचीकृत गरिएको सार्वजनिक साँचोसंग संगति राख्ने निजी साँचोलाई सुरक्षित राख्न मुनासिब माफिकको होशियारी अपनाउनु पर्नेछ र ग्राहकको डिजिटल हस्ताक्षर सिर्जना गर्ने अख्तियारी नपाएको कुनै पनि व्यक्तिमा त्यस्तो साँचो प्रकट हुने दिनबाट रोक्न सबै आवश्यक उपायहरू अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(२) ग्राहकको निजी साँचो कुनै कारणबाट कतै प्रकट हुन गएमा वा सो साँचोमा कुनै छँटकाँट हुन गएमा ग्राहकले सोको सूचना यथाशीघ्र प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई दिनु पर्नेछ र त्यस्तो सूचना प्राप्त हुन आएमा प्रमाणीकरण गर्ने निकायले तुरुन्त सो प्रमाणपत्र निलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(३) जुनसुकै कारणबाट प्रमाणपत्र निलम्बन भएको भए तापनि त्यस्तो निलम्बन अवधिभर समेत यो दफा बमोजिम निजी साँचो सुरक्षित राख्नु ग्राहकको कर्तव्य हुनेछ ।

३९. निजी साँचो नियन्त्रकहाँ दाखिला गर्नु पर्ने: (१) नेपाल अधिराज्यको सार्वभौमिकता वा अखण्डताको रक्षा गर्न वा मित्रराष्ट्रहरूसंगको मैत्रीपूर्ण सम्बन्धलाई कायम राख्न वा कानून र व्यवस्था बनाई राख्न वा प्रचलित कानून बमोजिम कसूर ठहर्ने कुनै कार्य हुनबाट रोक्न वा तोकिए बमोजिमको अन्य अवस्थामा नियन्त्रकले आवश्यक ठानी कुनै ग्राहकलाई निजी साँचो आफूकहाँ दाखिला गर्न निर्देशन दिएमा त्यस्तो ग्राहकले सो निजी साँचो तुरुन्त नियन्त्रक समक्ष दाखिला गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दाखिला भएको निजी साँचोलाई नियन्त्रकले कुनै पनि अनधिकृत व्यक्ति समक्ष प्रकट गर्नु हुँदैन ।

परिच्छेद -७

विद्युतीय अभिलेख र डिजिटल हस्ताक्षरको सरकारी प्रयोग

४०. विद्युतीय स्वरूपमा सरकारी कागजपत्रहरु प्रकाशन गर्न सकिने: (१) श्री ५ को सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्नुपर्ने ऐन, नियम, विनियम, गठन आदेश, सूचना वा अन्य विषयलाई विद्युतीय स्वरूपमा समेत प्रकाशन गर्न सक्नेछ र यसरी ऐन, नियम, विनियम, गठन आदेश, सूचना वा अन्य विषयलाई मुद्रित तथा विद्युतीय दुवै स्वरूपमा प्रकाशन गरिएकोमा जुन स्वरूपमा त्यस्ता ऐन, नियम, विनियम, गठन आदेश, सूचना वा अन्य विषय पहिले प्रकाशित भएको छ सोही मितिलाई नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति मानिनेछ ।

(२) श्री ५ को सरकारका मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वका सार्वजनिक संस्थानहरुमा प्रचलित कानून बमोजिम फाइलिङ्ग गर्नुपर्ने कुनै फाराम, निवेदन वा अन्य कुनै कागजात वा सिर्जना गर्नुपर्ने वा सुरक्षित राख्नु पर्ने वा संरक्षण गर्नु पर्ने कुनै अभिलेख वा जारी गर्नुपर्ने वा प्रदान गर्नुपर्ने कुनै इजाजतपत्र वा अनुमतिपत्र वा स्वीकृति वा प्रमाणपत्र वा भुक्तानी लिनु पर्ने कुनै रकमलाई विद्युतीय स्वरूपमा पनि फाइलिङ्ग गर्न, सिर्जना गर्न, सुरक्षित राख्न वा संरक्षण गर्न वा जारी गर्न वा प्रदान गर्न वा

विद्युतीय संचार माध्यम मार्फत भुक्तानी लिन सकिनेछ र यसरी विद्युतीय स्वरुप वा विद्युतीय संचार माध्यम मात्र प्रयोग भएको कारणबाट त्यस्ता फारम, निवेदन, कागजात, अभिलेख, इजाजतपत्र, अनुमतिपत्र वा स्वीकृति, प्रमाणपत्र वा भुक्तानीलाई कानूनी मान्यता दिनबाट इन्कार गरिने छैन ।

४१. विद्युतीय स्वरुपमा कागजपत्रहरु स्वीकार गर्ने: (१) श्री ५ को सरकारका मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वका सार्वजनिक संस्थानहरुले आफूकहाँ प्रचलित कानून बमोजिम पेश वा दाखिला हुनुपर्ने कागजात र भुक्तानी हुनुपर्ने रकमलाई विद्युतीय स्वरुपमा वा विद्युतीय संचार माध्यम मार्फत पनि स्वीकार गर्न सक्नेछन् र यसरी विद्युतीय स्वरुपमा वा विद्युतीय संचार माध्यम मार्फत स्वीकार गरिएको कारणबाट मात्र त्यस्तो कागजात वा भुक्तानीलाई कानूनी मान्यता दिनबाट इन्कार गरिने छैन ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि अपनाउनु पर्ने कार्यविधि, प्रक्रिया तथा ढाँचा सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि श्री ५ को सरकारका मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वका सार्वजनिक संस्थानहरुलाई विद्युतीय स्वरुपमा कागजातहरु स्वीकार गर्न वा विद्युतीय स्वरुपमा भुक्तानी लिन वा श्री ५ को सरकारका मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वका सार्वजनिक संस्थाहरुले कुनै व्यक्तिलाई विद्युतीय स्वरुपमा कागजातहरु स्वीकार गर्न वा विद्युतीय संचार माध्यम मार्फत भुक्तानी लिन बाध्य गर्न सक्ने छैन ।

४२. सरकारी कार्यालयहरुमा डिजिटल हस्ताक्षरको प्रयोग: (१) श्री ५ को सरकारका मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वका सार्वजनिक संस्थानहरुबाट सम्प्रेषण गरिने वा जारी गरिने वा त्यस्ता मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय वा सार्वजनिक संस्थानबाट स्वीकार गरिने वा प्राप्त गरिने कुनै कागजात वा अभिलेखको प्रमाणिकताको लागि सो कागजात वा अभिलेखमा सम्बन्धित व्यक्तिको हस्ताक्षर भएको हुनुपर्ने अवस्थामा श्री ५ को सरकारले उपयुक्त सम्भेमा त्यस्तो हस्ताक्षरको सट्टामा डिजिटल हस्ताक्षर गर्न सक्ने गरी व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि श्री ५ को सरकारले उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि त्यस्तो डिजिटल हस्ताक्षरको प्रमाणिकता र सत्यताको लागि छुट्टै सुरक्षण कार्यविधि तोक्न सक्नेछ ।

(३) श्री ५ को सरकारका मन्त्रालय, विभाग, कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वका सार्वजनिक संस्थानहरूले प्रयोग गर्ने डिजिटल हस्ताक्षरको सम्बन्धमा प्रमाणीकरण गर्ने निकाय र डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -८

नेटवर्क सेवा सम्बन्धी व्यवस्था

४३. नेटवर्क सेवा प्रदान गर्नेको दायित्व: नेटवर्क सेवा प्रदान गर्नेको रूपमा आफ्नो सेवा उपलब्ध गराउने मध्यस्थकर्ताहरूले आफूले त्यसरी उपलब्ध गराएको सेवाका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको दायित्व व्यहोर्नु पर्नेछ:-

- (क) सेवा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा ग्राहकसंग भएको सम्भौतामा उल्लेख भएको दायित्व,
- (ख) नेटवर्क सेवा प्रदान गर्नेको इजाजत पत्रमा उल्लेख भएको दायित्व, र
- (ग) तोकिए बमोजिमको अन्य दायित्व ।

४४. नेटवर्क सेवा प्रदान गर्नेले दायित्व व्यहोर्नु नपर्ने: नेटवर्क सेवा प्रदान गर्नेले विद्युतीय स्वरूपमा उपलब्ध गराएको तस्रो पक्षको सूचना वा तथ्यांकको सम्बन्धमा त्यस्तो सूचना वा तथ्यांकमा पहुँच उपलब्ध गराएको कारणबाट मात्र सो सूचना वा तथ्यांकमा उल्लेख वा समावेश भएको कुनै तथ्य वा विवरणको सम्बन्धमा उत्पन्न हुने कुनै फौजदारी वा देवानी दायित्व व्यहोर्नु पर्ने छैन ।

तर सो सूचना वा तथ्यांकमा उल्लेख वा समावेश भएको कुनै तथ्य वा विवरणले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको कुनै नियमको उल्लंघन गरेको छ भन्ने जानी जानी त्यस्तो सूचना वा तथ्यांकमा पहुँच उपलब्ध गराउने नेटवर्क सेवा प्रदान गर्ने व्यक्ति वा संस्था त्यस्तो दायित्वबाट मुक्त हुने छैन ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “तेस्रो पक्ष” भन्नाले नेटवर्क सेवा प्रदान गर्नेले मध्यस्थकर्ताको रूपमा सेवा उपलब्ध गराएको र नेटवर्क सेवा प्रदान गर्नेको कुनै नियन्त्रण नभएको व्यक्ति सम्भन्तु पर्छ ।

परिच्छेद- ९

कम्प्युटर सम्बन्धी कसूर

४५. **कम्प्युटर सामग्रीमा अनाधिकृत पहुँच:** कुनै व्यक्तिले कुनै कम्प्युटरमा रहेको कुनै कार्यक्रम, सूचना वा तथ्यांकमा पहुँच प्राप्त गर्ने मनसायबाट सो कम्प्युटरको धनी वा जिम्मेवार व्यक्तिबाट कुनै अख्तियारी नलिई सो कम्प्युटरको प्रयोग गरेमा वा अख्तियारी लिएको अवस्थामा अख्तियारी दिइएको भन्दा भिन्न कुनै कार्यक्रम, सूचना वा तथ्यांकमा पहुँच प्राप्त गर्ने उद्देश्यले कुनै कार्य गरेमा निजलाई कसूरको गम्भीरता हेरी दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।
४६. **कम्प्युटर र सूचना प्रणालीमा क्षति पुऱ्याउने:** कुनै व्यक्तिले जानी जानी अनाधिकृत रूपमा कुनै कम्प्युटर, कम्प्युटर नेटवर्क प्रणाली, सूचना, कार्यक्रम, विद्युतीय अभिलेख, तथ्यांक वा कम्प्युटर तथ्यांक आधारलाई कुनै पनि व्यहोराबाट नष्ट गरेमा वा क्षति पुऱ्याएमा, हेरफेर गरेमा वा काम नलाग्ने बनाएमा वा कसैलाई त्यसो गर्न लगाएमा कसूरको गम्भीरता हेरी निजलाई पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।
४७. **विद्युतीय स्वरूपमा गैरकानूनी कुरा प्रकाशन गर्ने:** (१) कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतका विद्युतीय संचार माध्यमहरूमा प्रचलित कानूनले प्रकाशन तथा प्रदर्शन गर्न नहुने भनी रोक लगाएका सामग्रीहरू प्रकाशन वा प्रदर्शन गर्ने वा गर्न लगाउने कुनै पनि व्यक्तिलाई दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।

(२) कुनै व्यक्तिले उपदफा (१) बमोजिमको कसूर पटक पटक गरेमा प्रत्येक पटक अघिल्लो पटक भएको सजायको डेढी सजाय हुनेछ ।

४८. **गोपनीयता भंग गर्ने:** यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू वा प्रचलित कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू अन्तर्गत प्रदान गरिएको कुनै अधिकार बमोजिम कुनै विद्युतीय अभिलेख, किताब, रजिष्टर,

पत्रव्यवहार, सूचना, कागजात वा अन्य सामग्रीहरुमा पहुँच प्राप्त गरेको कुनै व्यक्तिले कुनै अनाधिकृत व्यक्तिलाई त्यस्तो अभिलेख, किताब, रजिष्टर, पत्रव्यवहार, सूचना, कागजात वा सामग्रीको गोपनीयता प्रकट गरेमा वा प्रकट गर्न लगाएमा निजलाई कसूरको गम्भीरता हेरी दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ।

४९. **भुट्टा व्यहोराको सूचना दिने:** कुनै व्यक्तिले प्रमाणीकरण गर्ने निकायको इजाजतपत्र प्राप्त गर्ने वा अन्य कुनै मनसायले नियन्त्रक समक्ष वा डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने वा अन्य कुनै मनसायले प्रमाणीकरण गर्ने निकाय समक्ष कुनै व्यहोरा जानजान लुकाएमा वा ढाँटेमा वा जानाजान भुट्टा व्यहोरा पेश वा दाखिला गरेमा निजलाई पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ।

५०. **भुट्टा इजाजतपत्र वा प्रमाणपत्र पेश गर्ने वा देखाउने:** (१) यो ऐन बमोजिम नियन्त्रकले जारी गरेको इजाजतपत्र नभई प्रमाणीकरण गर्ने निकायको रुपमा कार्य गर्ने कुनै पनि व्यक्तिलाई कसूरको गम्भीरता हेरी एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ।

(२) कुनै व्यक्तिले आफूलाई प्रमाणीकरण गर्ने निकायको इजाजतपत्र प्राप्त नभई त्यस्तो इजाजतपत्र प्राप्त भएको छ भनी भुट्टा व्यहोरा वा भुट्टा इजाजतपत्र प्रकाशन गरेमा वा कुनै व्यक्तिलाई अन्य कुनै व्यहोराले उपलब्ध गराएमा निजलाई निजले उपदफा (१) बमोजिमको कुनै कार्य गरिनसेको अवस्थामा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।

(३) कुनै व्यक्तिले प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएको प्रमाणीकरण गर्ने निकायले सो प्रमाणपत्र जारी गरेको होइन वा सो प्रमाणपत्रमा सूचीकृत गरिएको ग्राहकले सो प्रमाणपत्र स्वीकार गरेको छैन वा सो प्रमाणपत्र निलम्बन वा रद्द भइसकेको छ भन्ने जानी जानी त्यस्तो प्रमाणपत्रको प्रकाशन गरेमा वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई कुनै व्यहोराले उपलब्ध गराएमा निजलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ।

तर निलम्बन वा रद्द भइसकेको प्रमाणपत्रलाई त्यसरी रद्द वा निलम्बन हुनु अगाडि गरिएको डिजिटल हस्ताक्षरको सम्पुष्टि गर्ने प्रयोजनको लागि प्रकाशन गरिएको वा उपलब्ध गराइएकोमा यस उपदफा बमोजिमको कसूर गरेको मानिने छैन ।

५१. तोकिएको विवरण वा कागजात दाखिला नगर्ने: (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू बमोजिम नियन्त्रक वा प्रमाणीकरण गर्ने निकाय समक्ष कुनै विवरण, कागजात वा प्रतिवेदन दाखिला गर्नुपर्ने जिम्मेवारी भएको व्यक्तिले तोकिएको म्याद भित्र त्यस्तो विवरण, कागजात वा प्रतिवेदन दाखिला नगरेमा निजलाई पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ ।

(२) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू बमोजिम रितपूर्वक सुरक्षितसाथ राख्नु पर्ने कुनै किताब, रजिष्टर, सेस्ता, लेखा आदि सुरक्षित तथा रितपूर्वक नराख्ने व्यक्तिलाई पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ ।

५२. जालसाजी प्रयोजनको लागि प्रकाशन गर्ने: कुनै व्यक्तिले जानाजान कुनै जालसाजी गर्ने वा अन्य कुनै गैर-कानूनी कार्य गर्ने उद्देश्यले डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र सिर्जना गरेमा, प्रकाशन गरेमा वा अन्य व्यहोराले उपलब्ध गराएमा निजलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।

५३. कम्प्युटर सम्बन्धी कसूर गर्न दुरुत्साहन: यस ऐन बमोजिमको कम्प्युटर सम्बन्धी कसूर गर्न कसैलाई दुरुत्साहन गर्ने वा त्यस्तो कसूर गर्न उद्योग गर्ने वा षड्यन्त्रमा सामेल हुने व्यक्तिलाई कसूरको गम्भीरता हेरी पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।

५४. मतियारलाई सजाय: यस ऐन बमोजिमका कुनै कसूर गर्न सघाउने वा अन्य कुनै व्यहोराले मतियार भई कार्य गर्ने व्यक्तिलाई मुख्य कसूरदारलाई भएको सजायको आधा सजाय हुनेछ ।

५५. नेपाल अधिराज्य बाहिर बसेर गरेको कसूरमा हुने सजाय: कुनै व्यक्तिले यस ऐन बमोजिमको कसूर हुने कुनै कार्य नेपाल अधिराज्य बाहिर रहेर गरेको भए तापनि त्यस्तो कसूर गरिएको कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्क प्रणाली नेपालमा अवस्थित

भएमा वा त्यस्तो कसूर नेपाल अधिराज्यभित्र रहेको कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्क प्रणाली मार्फत गरिएको भएमा त्यस्तो कसूर गर्ने व्यक्ति नेपाली नागरिक भए वा नभए पनि निजलाई यस ऐन बमोजिम मुद्दा चलाई सजाय गर्न सकिनेछ।

५६. जफत गर्ने: यस ऐन बमोजिम कम्प्युटर सम्बन्धी कसूर ठहर्ने कुनै कसूर गर्न प्रयोग गरिएको कुनै पनि कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली, फ्लपी, कम्प्याक्ट डिक्स, टेप ड्राइभ, सफ्टवेयर वा अन्य सहायक उपकरणहरु जफत हुनेछ।

५७. संगठित संस्थाको कसूर: (१) यस ऐन बमोजिम कसूर ठहर्ने कुनै कुरा संगठित संस्थाले गरेमा सो कसूर गर्दाका बखत सो संगठित संस्थाको संचालनको लागि प्रमुख रुपमा जिम्मेवार व्यक्तिले सो कसूर गरेको मानिनेछ।

तर त्यस्तो संगठित संस्थाको संचालनको लागि प्रमुख रुपमा जिम्मेवार व्यक्तिले त्यस्तो कसूर आफ्नो जानकारी बेगर भएको वा त्यस्तो उल्लंघन वा कसूर हुन नदिन निजले मनासिब माफिकका सबै प्रयत्नहरु गरेको थियो भनी प्रमाणित गर्न सकेमा निजलाई सो कसूरको लागि दोषी ठहर्नेछैन।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै संगठित संस्थाले यस ऐन बमोजिम गरेको कसूर सो संगठित संस्थाको संचालक, व्यवस्थापक, सचिव वा अन्य जिम्मेवार व्यक्तिको सहमतिमा वा जानकारीमा वा लापरवाहीका कारणबाट हुन गएको भन्ने प्रमाणित भएमा सो संगठित संस्था र सो संगठित संस्थाको संचालक, व्यवस्थापक, सचिव वा अन्य जिम्मेवार व्यक्तिले गरेको मानिनेछ।

५८. अन्य सजाय: यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन भएकोमा त्यस्तो उल्लंघनका लागि कुनै सजायको व्यवस्था गरिएको रहेनछ भने त्यस्तो उल्लंघनकर्तालाई त्यस्तो उल्लंघनको गम्भीरता हेरी पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ।

परिच्छेद - १०

विद्युतीय कारोबार न्यायाधिकरण सम्बन्धी व्यवस्था

५९. न्यायाधिकरणको स्थापना: परिच्छेद -९ मा उल्लेख भए बमोजिमका कम्प्युटर सम्बन्धी कसूरहरुको शुरु कारवाही र किनारा गर्न एक विद्युतीय कारोबार न्यायाधिकरणको स्थापना गरिनेछ ।

६०. न्यायाधिकरणको गठन: (१) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी दफा ६१ बमोजिमको योग्यता पुगेका व्यक्तिहरुमध्येबाट कानून सदस्य, सूचना प्रविधि सदस्य र वाणिज्य सदस्य भएको तीन सदस्यीय विद्युतीय कारोबार न्यायाधिकरणको गठन गर्नेछ ।

(२) कानून सदस्यले न्यायाधिकरणको अध्यक्षको काम गर्नेछ ।

(३) न्यायाधिकरणले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको प्रयोग तोकिए बमोजिम गर्नेछ ।

(४) न्यायाधिकरणले गरेको निर्णय वा आदेश उपर चित्त नबुझेले निर्णय भएको मितिले ३५ दिन भित्र पुनरावेदन न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

६१. न्यायाधिकरणका सदस्यहरुको योग्यता: (१) कानूनमा स्नातक भई विद्युतीय कारोबार तथा सूचना प्रविधि सम्बन्धी कानूनमा विशेषज्ञता हासिल गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव प्राप्त नेपाली नागरिक न्यायाधिकरणको कानून सदस्य हुन योग्य हुनेछ ।

(२) कम्प्युटर विज्ञान वा सूचना प्रविधि सम्बन्धी विषयमा स्नातक भई विद्युतीय कारोबार, सूचना प्रविधि तथा विद्युतीय सञ्चारको क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव प्राप्त नेपाली नागरिक न्यायाधिकरणको सूचना प्रविधि सदस्य हुन योग्य हुनेछ ।

(३) व्यवस्थापन वा वाणिज्यशास्त्रमा स्नातक भई विद्युतीय कारोबारको क्षेत्रमा विशेषज्ञता हासिल गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव प्राप्त नेपाली नागरिक न्यायाधिकरणको वाणिज्य सदस्य हुन योग्य हुनेछ ।

६२. न्यायाधिकरणका सदस्यहरुको पदावधि, पारिश्रमिक र सेवाका शर्त: (१) न्यायाधिकरणका सदस्यहरुको पदावधि पाँच वर्षको हुनेछ, र निजहरु पुनः नियुक्त हुने सक्नेछन् ।

(२) पैसठ्ठी वर्षको उमेर पूरा भएमा न्यायाधिकरणको सदस्य आफ्नो पदमा बहाल रहने छैन ।

(३) न्यायाधिकरणका सदस्यहरूको पारिश्रमिक र सेवाका अन्य शर्तहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) न्यायाधिकरणका प्रत्येक सदस्यले आफू नियुक्त भएपछि कार्यभार सम्हाल्नु पूर्व सम्बन्धित पुनरावेदन अदालतका मुख्य न्यायाधीश समक्ष आफ्नो पद तथा गोपनीयताको तोकिए बमोजिमको ढाँचामा शपथ लिनु पर्नेछ ।

६३. पद रिक्त हुने अवस्था र रिक्त पदको पूर्ति: (१) न्यायाधिकरणको सदस्यको पद देहाय बमोजिमको अवस्थामा रिक्त हुनेछः—

- (क) पदावधि समाप्त भएमा,
- (ख) पैसठ्ठी वर्ष उमेर पूरा भएमा,
- (ग) मृत्यु भएमा,
- (घ) राजिनामा दिएमा,
- (ङ) नैतिक पतन देखिने फौजदारी कसूरमा अदालतबाट दोषी प्रमाणित भएमा, र
- (च) आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको वा कर्तव्य पालना गर्न असक्षम भएका आरोपमा श्री ५ को सरकारले आवश्यक छानवीन गर्दा खराब आचरण गरेको वा आफ्नो कर्तव्य पालना गर्न असक्षम भएको प्रमाणित भएमा,

तर यो खण्ड बमोजिमको आरोप लगाइएको न्यायाधिकरणको सदस्यलाई सफाइ पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (च) बमोजिमको प्रयोजनका लागि छानवीन गर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम न्यायाधिकरणको कुनै सदस्यको पद रिक्त हुन आएमा श्री ५ को सरकारले दफा ४७ बमोजिम योग्यता पुगेका व्यक्तिहरूमध्येबाट रिक्त पदको पूर्ति गर्नेछ ।

६४. न्यायाधिकरणका कर्मचारी: (१) न्यायाधिकरणलाई आफ्नो कार्य सम्पादन गर्न आवश्यक पर्ने कर्मचारी श्री ५ को सरकारले उपलब्ध गराउनेछ ।

(२) न्यायाधिकरणको कर्मचारी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६५. न्यायाधिकरणले पालना गर्नुपर्ने कार्यविधि: दफा ५९ बमोजिम न्यायाधिकरणले मुद्दाको शुरु कारबाही र किनारा गर्दा तोकिए बमोजिमको कार्यविधि अपनाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद -११

विद्युतीय कारोबार पुनरावेदन न्यायाधिकरण सम्बन्धी व्यवस्था

६६. पुनरावेदन न्यायाधिकरणको स्थापना र गठन: (१) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी दफा ६० को उपदफा (४) बमोजिम पुनरावेदन सुन्त र यस ऐन बमोजिम नियन्त्रक वा प्रमाणीकरण गर्ने निकायले गरेको निर्णय वा आदेश उपर पुनरावेदन सुन्त दफा ६७ बमोजिमको योग्यता पुगेका व्यक्तिहरू मध्येबाट तीन सदस्यीय विद्युतीय कारोबार पुनरावेदन न्यायाधिकरणको गठन गर्नेछ ।

(२) पुनरावेदन न्यायाधिकरणको क्षेत्राधिकारको प्रयोग तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६७. पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्यको योग्यता: पुनरावेदन अदालतको न्यायाधीश हुन योग्यता पुगेको र सूचना प्रविधि सम्बन्धी विषयमा विशेषज्ञता हासिल गरी सम्बन्धित विषयमा कम्तिमा दश वर्षको अनुभव प्राप्त गरेको व्यक्ति पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्य हुन योग्य हुनेछ ।

६८. पुनरावेदन न्यायाधिकरण सदस्यको पदावधि, पारिश्रमिक र सेवाका शर्त: (१) पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्यको पदावधि पाँच वर्षको हुनेछ र निज पुनः नियुक्त हुन सक्नेछ ।

(२) पैसट्टी वर्षको उमेर पूरा भएमा पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्य आफ्नो पदमा बहाल रहने छैन ।

(३) पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्यको पारिश्रमिक र सेवाका अन्य शर्तहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्यले आफू नियुक्त भएपछि कार्यभार सम्हाल्नु पूर्व सम्बन्धित पुनरावेदन अदालतका मुख्य न्यायाधीश समक्ष आफ्नो पद तथा गोपनीयताको तोकिए बमोजिमको ढाँचामा शपथ लिनु पर्नेछ ।

६९. पद रिक्त हुने अवस्था र रिक्त पदको पूर्ति: (१) पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्यको पद देहायको अवस्थामा रिक्त हुनेछः-

- (क) पदावधि समाप्त भएमा,
- (ख) पैसट्टी वर्ष उमेर पूरा भएमा,
- (ग) मृत्यु भएमा,
- (घ) राजिनामा दिएमा,
- (ङ) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराधमा अदालतबाट दोषी प्रमाणित भएमा, र
- (च) आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको वा कर्तव्य पालना गर्न असक्षम भएको आरोपमा श्री ५ को सरकारले आवश्यक छानवीन गर्दा खराब आचरण गरेको वा आफ्नो कर्तव्य पालना गर्न असक्षम भएको प्रमाणित भएमा,

तर यो खण्ड बमोजिमको आरोप लगाइएको पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्यलाई सफाइ पेश गर्ने मनासिब माफिकको मौका दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (च) बमोजिमको प्रयोजनको लागि छानवीन गर्ने कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन न्यायाधिकरणको सदस्यको पद रिक्त हुन आएमा श्री ५ को सरकारले दफा ५३ बमोजिम योग्यता पुगेका व्यक्तिहरूमध्येबाट रिक्त पदको पूर्ति गर्नेछ।

७०. पुनरावेदन न्यायाधिकरणका कर्मचारी: (१) पुनरावेदन न्यायाधिकरणलाई आफ्नो कार्य सम्पादन गर्न आवश्यक पर्ने कर्मचारी श्री ५ सरकारले उपलब्ध गराउनेछ।

(२) पुनरावेदन न्यायाधिकरणको कर्मचारी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

७१. पुनरावेदन न्यायाधिकरणले पालना गर्नुपर्ने कार्यविधि: पुनरावेदन न्यायाधिकरणले आफू समक्ष परेको पुनरावेदन उपर कारवाही र किनारा गर्दा तोकिए बमोजिमको कार्यविधि अपनाउनु पर्नेछ।

परिच्छेद -१२

विविध

७२. श्री ५ को सरकारले निर्देशन दिन सक्ने: यस ऐनको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले नियन्त्रक तथा प्रमाणीकरण गर्ने निकायलाई आवश्यक सम्भकेको निर्देशन दिन सक्नेछ, र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु नियन्त्रक तथा प्रमाणीकरण गर्ने निकायको कर्तव्य हुनेछ।

७३. सम्भौताद्वारा व्यवस्था गर्न सकिने: विद्युतीय अभिलेख सिर्जना गर्ने, सम्प्रेषण गर्ने, प्राप्त गर्ने, जम्मा गर्ने वा अन्य कुनै किसिमबाट प्रशोधन गर्ने कार्यमा संलग्न पक्षहरूले तत्सम्बन्धी आफ्ना काम कारवाहीका सम्बन्धमा परिच्छेद-३ का कुनै पनि व्यवस्था लागू नहुने गरी वा सो परिच्छेदमा उल्लिखित व्यवस्थाहरूमा केही परिवर्तन गरी सो परिवर्तन बमोजिम आफ्ना काम कारवाही व्यवस्थित हुने गरी सम्भौताद्वारा व्यवस्था गर्न सक्नेछन्।

७४. उजूर गर्ने हदम्याद: यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन भएकोमा वा यो ऐन बमोजिम कसूर ठहर्ने कुनै कुरा भएकोमा त्यस्तो उल्लंघन वा कसूर भए गरेको थाहा पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र उजूरी दिइसक्नु पर्नेछ ।

७५. श्री ५ को सरकारवादी हुने: (१) यस ऐन बमोजिम कसूर ठहर्ने मुद्दा श्री ५ को सरकार वादी भई चल्ने छ र उक्त मुद्दा सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसूची-१ मा समावेश भएको मानिनेछ ।

(२) उप-दफा (१) बमोजिमको मुद्दामा अनुसन्धान गर्दा प्रहरीले नियन्त्रकको सहयोग लिनु पर्नेछ ।

७६. क्षतिपूर्ति भराउनु पर्ने: यस ऐन बमोजिम कसूर गरेको कारणबाट कसैलाई कुनै किसिमको हानी नोक्सानी भएको रहेछ भने त्यस्तो वास्तविक हानी नोक्सानी समेत कसूरदारबाट भराई दिनु पर्नेछ ।

७७. यो ऐन लागू नहुने: (१) यस ऐनमा अन्त्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका विषयमा यो ऐन लागू हुने छैन:-

(क) विनिमेय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ मा उल्लेख भए बमोजिमका विनिमेय अधिकारपत्रहरु,

(ख) बकसपत्र, राजिनामा, बन्धकी, कबुलियतपत्र, बण्डापत्र वा त्यस्तै प्रकृतिका अचल सम्पत्तिको हक हस्तान्तरण गर्ने लिखतहरु,

(ग) अचल सम्पत्ति उपर हक वा स्वामित्व जनाउने अन्य कुनै लिखतहरु,

(घ) वारेसनामा, फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र वा त्यस्तै अन्य प्रकारका अदालती कारवाहीमा प्रयोग हुने लिखतहरु,

(ङ) प्रचलित कानूनले विद्युतीय स्वरूपमा राख्न नहुने भनी स्पष्ट रूपमा तोकेका लिखतहरु ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी उपदफा (१) मा उल्लिखित लिखतहरूको आवश्यकता अनुसार थपघट गर्न सक्नेछ।

७८. नियम बनाउने अधिकार: यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि श्री ५ को सरकारले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ।

७९. निर्देशिका बनाई लागू गर्ने: यस ऐनको उद्देश्य पूर्ति गर्नको लागि श्री ५ को सरकारले यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरूको अधीनमा रही आवश्यक निर्देशिकाहरू बनाई लागू गर्न सक्नेछ।

नेपाल कानून आयोग